

1 april 2019

Öknens visdom som vägledning i vår tid del III

En gång satt Abba Johannes den korte framför kyrkan, och bröderna omgav honom och rådfrågade honom om sina tankar. En av fäderna såg det och greps av avund och sade till honom: ”Ditt kärl, Johannes, är fullt av gift.” Abba Johannes svarade honom: ”Visst är det så, abba, och det säger du fastän du bara har sett utsidan. Om du fick se insidan, vad skulle du säga då?” (Johannes den korte 8.)

Mitt förra brev avslutades med ovanstående tänkespråk. Det här brevet ägnar vi helt åt den last eller böjelse som här beskrivs med att en av fäderna ”greps av avund”. Idag söker vi inte bara vägledning ur öknens visdom utan skall också vända oss till en tidig utgåva av tidskriften Pilgrim.

Den som haft möjlighet att bygga upp ett bibliotek av tidskriften Pilgrims utgåvor har i och med det här jubileumsåret nu tillgång till 100 olika teman för uppbyggelse och växt. Nummer 3 år 1996 bar temat *Avund*. Jag förutsätter inte att alla läsarna av Ekumeniska Kommunitetens månadsbrev var prenumeranter på den tiden, däremot skulle jag varmt rekommenderar er alla att bli det. En prenumeration är ett mycket bra sätt att kontinuerligt stödja ett av Kommunitetens uttryck i nordens kristenhet och samtidigt få del av mycket god läsning som i de flesta fall bär en tidlös prägel som håller att återvända till genom åren. Dagens brev hämtar mycket av sitt innehåll i tre artiklar från numret från 1996:

Passionen som inte kan gömma sig - Bengt Pohjanen.

”Lugna dig”, säger Gud till Kain - Per Beskow.

Om Kain sett upp i Guds ansikte - Liselotte Johansson och Per Mases samtalar.

Avund räknas till en av de sju dödssynderna. Dessa drag, eller böjelser, som Påven i Rom, Gregorios den Store (ca 540–604) sammanfattade i de sju dödssynderna har sina rötter i öknen och Evagrius lära om de åtta lasterna. Lasterna har sin motvikt i en motsvarande dygd. Det blev Evagrius lärjunge Johannes Cassianus

som gjorde dessa utläggningar mer tillgängliga. I svensk språkdräkt har Broder Ingmar Svantesson och den svenskkyrkliga prästen Georg Wallerstein hjälpt oss att återupptäcka Cassianus undervisning. Anledningen till Gregorios bearbetning i sin *Moralia in Iob* tycks ha varit att Evagrius främst riktade sig till de som levde ett monastiskt liv i öknen. Gregorios förstod att denna undervisning hade bärighet även för kyrkofolket men att vissa anpassningar var nödvändiga.

Avund är en av de sju dödssynderna som inte har en direkt motsvarighet bland de åtta lasterna. Därmed inte sagt att också den här undervisningens rötter inte är att finna i öknens vishet. Vilka slags liv vi än lever står avunden och jämförelsens förbannelse för dörren.

De bibliska berättelserna saknar långt ifrån exempel på avundens realitet. Det är ingen tillfällighet att två av budorden har med avund att göra:

Du skall inte ha begär till din nästas hus.

Du skall inte ha begär till din nästas hustru, eller hans slav eller slavinna, hans ox eller hans åsna eller något annat som tillhör din nästa.

Avunden börjar i beundran. Därifrån är rörelsen glidande och därmed så förrädisk.

Beundran är att se något hos en annan – en egenskap, vanor, ett ting, vilka relationer den andre står i – som kan leda till att man själv inspireras att röra sig i en önskad riktning.

Avund är att se samma sak men känna något helt annat. Man blir inte bara glad för den andres skull. Nästa stadie på den glidande skalan är svartsjuka och missunnsamhet som säger: - Det jag inte kan uppnå skall ingen annan heller få uppnå.

Vi förstår omedelbart vilken omöjlig position avunden försätter oss i. Missunnsamhet leder ofrånkomligen till inskränkning av människans frihet.

Bengt Pohjanen ger oss en definition i sin artikel:

Avunden är en förlamad syster till hatet. Den gnager i hjärtat och framställer andras lycka och framgång som en olycka för oss själva. Svartsjukan är en tvilling till avunden. Den enda skillnaden dem emellan består i att svartsjukan gör oss rädda för att andra skall få del av vår egen lycka.

Per Beskow skriver:

Hur mycket en människa än har fått av livet, kan hon ändå vara missnöjd och avundsjuk, eftersom det alltid finns någon att negativt jämföra sig med.

Avund är ingen synd i vanlig mening. Den är en böjelse grundad i människans naturliga behov. Därför blir vi aldrig helt av med avunden, utan måste ständigt arbeta med att hålla den på plats.

Om det åtminstone initialt finns något lockande och tjusande i några av de övriga dödssynderna, som frosseri och vällust kan vi nog vara överens om att avund enbart är mörker från början till slut och helt saknar lockelse.

I den bibliska berättelsen ser vi tidigt avundens förödande konsekvenser i mötet med det första syskonparet:

I Moseboken 4:1-14

Mannen låg med sin hustru Eva, och hon blev havande och födde Kain. ”Jag har gett liv åt en man, med Herrens hjälp”, sade hon. Därefter födde hon Abel, Kains bror.

Abel var herde och Kain brukade jorden. En gång frambar Kain en offergåva till Herren av markens gröda. Abel frambar också en gåva och offrade de fetaste delarna av de förstfödda djuren i sin hjord. Herren såg med välvilja på Abel och hans gåva men inte på Kain och hans gåva. Då blev Kain vred, och han sänkte blicken. Herren sade till Kain: ”Varför är du vred, och varför sänker du blicken? Om du handlar rätt vågar du ju lyfta blicken, men om du inte handlar rätt ligger synden vid dörren. Dig skall den åtrå, men du skall råda över den.”

Kain sade till sin bror Abel: ”Kom med ut på fälten.” Där överföll han sin bror Abel och dödade honom.

Herren sade till Kain: ”Var är din bror Abel?” Han svarade: ”Det vet jag inte. Skall jag ta hand om min bror?” Herren sade: ”Vad har du gjort? Din brors blod ropar till mig från marken. Förbannad skall du vara, bannlyst från marken som öppnat sin mun för att ta emot din brors blod, som du har utgjutit. Om du odlar marken skall den inte längre ge dig sin gröda. Rastlös och rotlös skall du vara på jorden.” Kain sade till Herren: ”Mitt straff är för tungt att bära. Du driver mig bort från marken, bort ur din åsyn. Rastlös och rotlös kommer jag att vara på jorden. Vem som

helst som möter mig kan döda mig.” Herren svarade honom: ”Jag lovar att Kain skall bli hämnad sju gånger om, om någon dödar honom.” Och Herren satte ett tecken på Kain, för att han inte skulle bli dräpt av vem som helst som mötte honom. Och Kain drog bort, undan Herren, och slog sig ner i landet Nod, öster om Eden.

Denna märkliga text reser fler frågor än vad den ger svar. Per Beskow visar dessutom på de språkliga svårigheterna. Dessutom är grundtexten delvis skadad.

Den grekiska översättningen av den hebreiska bibeln, *Septuaginta*, ger oss delvis andra betydelser än Bibel 2000. Det är den översättningen flera av kyrkofädernas utläggningarna utgår ifrån. Vers 4 översätts: ”Om du offrar rätt men inte delar rätt, har du då inte syndat? Lugna dig!”

Nya testamentet talar en del om berättelsen om Kain och Abel. Jesus talar t ex om Abel som den förste rättfärdige som bemötts med våld. Hebreerbrevet nämner hur Abel i tro bar fram ett bättre offer än Kain. En tämligen etablerad tolkning av Septuaginta är att det är avsikten i offret som är den stora frågan. Kyrkofadern Irenaeus ger en tolkning som talar om att vad Gud begär är inte offret som sådant, utan människor som bär fram offret med rena avsikter. Abel offrar helhjärtat medan Kain ser offret som en enbart yttre handling. Den har bara blivit ritual. Religion utan liv.

I den koptiska inrökningsliturgin inför mässan lägger prästen fem skedar rökelsekorn i rökelsekaret. De fem representerar Abel, Noa, Melkisedek, Aron och Sakarias som alla representerar rättfärdiga offer. Vi möter samma symbolik i Ekumeniska Kommunitetens Ökenmessa.

Tillbaka till Per Beskow:

Hur det än förhåller sig språkligt med denna vers – något vi kanske aldrig får reda i – ger detta oss den bild av Kain som blivit eftervärldens, människan som är förblindad av avund och vrede mot den som lyckats bättre och som därför griper till våld.

Den aspekt av Kains situation som Liselotte särskilt hjälper oss att stanna upp inför, är risken att isoleras i sin avund. När man sänker blicken. Kain hade ingenstans att gå...eller hade han det? ”Varför är du vred och varför sänker du blicken?”. Det är Gud själv som frågar. Vad hade hänt om Kain lyft blicken och sett in i Guds ansikte? Det var ju Gud Kain var vred på, inte sin bror. Han kanaliserar sin avund fel.

Det finns en uppenbar risk att man hamnar i ett förhållande till Gud där man vill vara duktig och bara visa upp sina ljusa sidor. Att inte bjuda in Gud i alla inre rum. Att inte uttrycka det som bränner allra mest.

Här möte vi ett gott exempel i Mose i det första brevet i den här serien. Mose vänder sig till Gud också med sina anklagelser. I vår bön behöver vi tala sant till Gud och med en annan människa behöver vi tala sant om oss själva. Det är en enorm förlust att vi på många håll inom kyrkan förlorat bikten som en naturlig del av det kristna livet. Vi behöver återvinna denna praxis.

Tänk vilken befrielse att inför Gud och en annan människa uttrycka:

- Jag bekänner...
- Jag är avundsjuk.
- Avunden gör mig mörk.
- Det sticker i ögonen när jag ser andras framgång.
- Jag inser att jag blivit missunnsam.
- Särskilt mot dem som egentligen står mig närmast.
- Förlåt mig...

Kain var isolerad i sin avund.

En annan farlig situation är avund i grupp. De mekanismer som drar igång när man gemensamt är avundsjuka på en tredje part är riktigt förrädiska. Baktalande består ofta av minst två komponenter. Man "snackar ned" den andre för att om möjligt höja sig själv, och man tror sig bygga ett band med den man pratar med. Det kan vara stark förenande att ha en gemensam fiende. Men det är en grumlig förening. Hur var det Pohjanen uttryckte sig: "Avunden förstör fel hos andra och har ordentliga namn på minsta lilla snedsteg."

Befinner vi oss i ett sådant sammanhang behöver vi hjälp att identifiera faran i grupptricket. Bibeln manar oss till stor aktsamhet när det gäller hur man talar om andra som inte är närvarande. Risken är uppenbar att förlora vördnaden för den andre.

Ett tydligt exempel på gruppens farliga allians med avunden finner vi i berättelsen om Josef och hans bröder. Josefs äldre bröder uppfattar det som att deras far Jakob särbehandlar Josef och att han älskar Josef mer än dem. Droppen som får bägaren att rinna över är när Josef får en extra fin fotsid dräkt att bära samtidigt som han förmedlar drömmar som talar om att hans bröder en gång skall buga sig inför honom. Med en hårsman avbryts brödernas planer på att mörda Josef vid Shekem och istället säljs han som slav till en förbipasserande karavan med ismaeliter.

Här är det gruppptrycket som visar upp sin sämsta sida. Om bröderna var för sig hade fått reflektera över om det var en bra idé att döda eller sälja sin egen bror hade svaret säkert blivit ett annat. Avund i grupp är ett gift. Många kan även i vuxen ålder återkalla smärtsamma minnen från skolgården där man antingen som offer eller förövare erfarit samma avtrubbade mekanismer. För att inte tala om dem som erfarit krigets fasor med omänskliggörande objektivisering av fienden.

Brödernas grundkänsla har givetvis att göra med att inte känna sig lika mycket älskade som sin bror och orättvist behandlade. Vår drivkraft efter absolut rättvisa ligger bakom mycket av avundens uttryck.

Per Beskow hänvisar till Jean Piaget, en schweizisk pedagog, som menar att man i elvaårsåldern har som starkast känsla för millimeterrättvisa. (Vem har inte hållt upp läsk i dricksglas och mätt med linjal?) Det absurda rättvisekravet är ett tecken på omognad. Per Beskow fortsätter:

Att man inser rättvisans relativitet är ett tecken på att personligheten utvecklas och att man utvecklar en förmåga till etisk reflektion som når utöver barnstadiets känslburna reaktioner.

Visst måste vi på alla vis kämpa för solidaritet, rättvisa och jämlikhet men inte på grund av att vi är avundsjuka utan för att det är något som i grunden är gott, rätt och eftersträvansvärt. Avund är ingen fruktbar drivkraft.

När det kommer till livets både vardagliga händelser och de riktigt djupa frågorna är det ju ändå så förfärligt mycket som inte är rättvist. Det behöver vi ta in med öppna ögon och förlikas med. Vi har olika grundförutsättningar.

En del kan äta vad som helst och fortsätta vara trådsmla och kärnfriska. Andra kan knappt tänka på en extra kaka utan att lägga på sig.

En del är friska andra är sjuka.

En del är socialt smidiga andra är kantiga.

En del träffar någon att dela livet med...andra gör inte det.

Orkar man gå på ett bröllop till när längtan efter en livskamrat värker i bröstet?

En del får barn i mängd, andra kan inte få barn, hur goda föräldrar de än blivit.

Just barnlöshet är en vanlig orsak till avund i bibeln. Det var dessutom en fråga om trygghet och försörjning på ålderns höst.

Är det möjligt att glädjas över att ett nytt liv kommit till världen när det samtidigt är något man själv längtar efter utan att uppnå?

Hur mycket vi än uppnår kommer vi alltid kunna snekla på någon som har mer eller har lyckats bättre. Kan man trots det nå en mognad på avundens område där man vinner förmågan att glädjas med en annan människa som fått del av något jag själv vill ha?

***

Per Mases pekar i samtalet med Liselotte på Jesu liknelse om vingårdsarbetarnas lön:

Matteusevangeliet 20:1-16

Med himmelriket är det som när en jordägare vid dagens början gick ut för att leja arbetare till sin vingård. Han kom överens med dem om en dagspenning på en denar och sände i väg dem till vingården. Vid tredje timmen gick han ut igen och fick se några andra stå sysslösa på torget. Till dem sade han: 'Gå bort till vingården, ni också. Jag skall ge er skäligt betalt.' Och de gav sig dit. Sedan gick han ut vid sjätte timmen och vid nionde och gjorde likadant. Vid elfte timmen gick han ut igen, och när han såg några andra stå där sade han: 'Varför står ni här hela dagen utan att arbeta?' De svarade: 'Därför att ingen har lejt oss.' Då sade han: 'Gå bort till vingården, ni också.' På kvällen sade vingårdens ägare till förmannen: 'Kalla samman arbetarna och ge dem deras lön. Börja med dem som kom sist och sluta med de första.' De som hade lejts vid elfte timmen kom fram och fick en denar var. När sedan de första steg fram trodde de att de skulle få mer, men fick var sin denar de också. Då protesterade de och sade till ägaren: 'De där som kom sist har bara hållit på en timme, och du jämställer dem med oss som har slitit hela dagen i solhettan.' Då sade han till en av dem: 'Min vän, jag är inte orättvis mot dig. Vi kom ju överens om en denar, ta nu vad du skall ha, och gå. Men jag vill ge den siste lika mycket som du fick. Har jag inte rätt att göra som jag vill med det som är mitt? Eller ser du med onda ögon på att jag är god?' Så skall de sista bli först och de första sist."

Elvaåringen protesterar högljutt: - Det här är inte rättvist!

Hade de enbart varit medvetna om sin egen lön hade de förmodligen varit nöjda eftersom det var den uppgörelsen de hade. Jordägaren gav vad han lovat. Men de fastnar i jämförelsens förbannelse.

Nu är inte det här en liknelse om fackliga förhandlingar, utan om Guds rike och Guds nåd. Guds rike förhåller sig till avund på ett annat sätt än denna världen. Guds nåd fördelas inte utifrån rättviseaspekter utan som ren generös kärlek.

Per Mases:

Avunden är motsatsen till den kristna livsstilen. Gud är den utgivande, generösa kärleken, inkarnationen av en oändlig manifestation av kärlek. Att vara Guds efterföljare, att följa Kristus, är att ”förbli i hans kärlek” och delta i hans verk att föra världen tillbaka till kärlek genom kärlek.

Det finns gott om bibliska exempel på personer som inte unnar någon annan vad de själva har tagit emot. Så är det t ex med profeten Jona som räddas ur havet och får en nystart i livet genom Guds nåd, men som sedan själv sätter sig och tjuvar när Gud är barmhärtig och visar nåd mot hela staden Nineve. ”Ser du med onda ögon på att jag är god?”

Även en av de mest kända av Jesu liknelser berör frågan om avund. Jag tänker på liknelsen om den förlorade sonen, eller snarare de två sönerna. De som bägge var förlorade fast på olika sätt. Den ene tar ut arvet och slösar bort allt på vin, kvinnor och sång i ett fjärran land. När han ”kommer till sig själv” och vänder åter till Fadern och hemmet möts han av ett mottagande värdigt en kung. Fadern som behandlats som död och redan gett honom halva sin förmögenhet fortsätter att ge honom den finaste klädnaden en dyrbar ring. Dessutom slaktar han gödkalven och ställer till med en brakfest. Detta kan inte den äldre brodern tåla. Han som stannat hemma och arbetat på gården hela livet. Det starka och samtidigt hjärtskärande är orden Fadern säger till honom: ”Mitt barn, du är alltid hos mig, och allt mitt är ditt.” Han hade alltså kunnat hålla fest när som helst om han bara sett vad han hade. Istället har han arbetat på fälten, med blicken sänkt i marken. Den som inte unnar sig själv festen unnar ingen annan den heller.

Den goda nyheten är att Gud älskar de båda bröderna lika mycket. Här är vi något viktigt på spåren. Är det så, att den bästa boten för att komma till rätta med avundsjukan ligger i att veta vem man är och vad man har fått? ”Herren är min herde, ingenting skall fattas mig.” Detta är en grundläggande sanning som vi hör om och om igen men som ändå har svårt att få fäste i våra liv eftersom vi fortsätter att smittas av avund och känslan att något saknas oss.

Mycket i vår samtid vill tala om för oss att något fattas oss. Det är vad hela reklambranschen livnär sig på. Något fattas dig men det finns inom räckhåll... Allt oftare riktar reklamen in sig på, inte vilka prylar som är användbara för oss utan vem vi kan bli när vi jämför oss med andra. ”Så får du en grönare gräsmatta än grannens” är ett exempel jag såg nyligen i en trädgårdsreklam. Stämningar och varumärken skall signalera överlägsenhet och göra oss till föremål för andras beundran.

Jag vill till sist lyfta en annan sida av avunden. Jag tänker på rädslan över att andras avund skall drabba oss. Hur många har inte gjort sig dummare än vad de är för att inte sticka i ögonen på andra? Eller när man bjudit till fest och av hjärtats lust dukat upp ett dignande bord av skapelsens gåvor och få höra olika variationer av: - Värst vad du gjort dig till! Hur skall man kunna bjuda igen dig? I exempel likt detta är förlusten dubbel. Både för den som bjuder och den som blir bjuden. När någon växer behöver det inte betyda att andra krymper. Tänk vilken befrielse att kunna beundra någon utan att jämföra.

En sådan insikt kan leda till något så dramatiskt som byte av världsbild. Istället för att leta efter fel och brister i sin omgivning kan man söka efter det som är gott och glädja sig.

En som tycks kommit långt på vägen mot förnöjsamhet och tacksamhet är Paulus. Från sin utsatta position i fängelset låter han hälsa till församlingen i Filippi:

Filipperbrevet 4:11-13

Inte för att jag har lidit någon nöd. Jag har lärt mig att klara mig med det jag har. Jag kan leva fattigt och jag kan leva i överflöd. Jag har verkligen erfarenhet av allt: att vara mätt och att hungra, att leva i överflöd och att lida brist. Allt förmår jag genom honom som ger mig kraft.

***

Via Dolorosa

Traditionen att gå längs Via Dolorosa och följa den väg Jesus vandrade från Pontius Pilatus residens till Golgota, har skapat den lågmälda andaktsform som brukar kallas korsvägen.

I poeten Marie Tonkins nyskrivna och förtätade texter har vi fått en korsvägsandakt för de fjorton stationerna att använda under stilla veckan och långfredagen. De ordknappa meditationerna i denna vackra skrift är drabbande: Jesu korsväg handlar om oss själva och vår plågade värld.

Via Dolorosa av Marie Tonkin kan beställas från Ekibs förlag för 50 kr: info@ekibs.se (För Pilgrims prenumeranter medföljde den det senaste numret av tidskriften som en jubileumsgåva.)

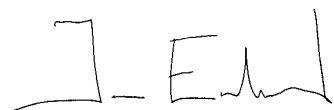
Påskan på Nya Slottet

De heliga tre påskdagarna på Nya Slottet Bjärka-Säby inleds i år den 18 april med skärtorsdagens mässa. Dagen före, onsdag kväll, firas traditionsenligt den koptiskt inspirerade helandeliturgin med biskopens invigning av helig olja.

MÅNADSBREV TILL EKUMENISKA KOMMUNITETEN I BJÄRKA-SÄBY

Anmälan för dig som vill bo i Bjärka-Säby och delta i måltiderna under påskfirandet görs till: anmalan@ekibs.se

Guds frid

A handwritten signature in black ink, appearing to be the initials 'JEW'.